

RÉTI ATTILA

Bankárerdő*(Mesteremnek, a hatvanesztendős Kaló Jenőnek)*

Az erdő úgy sóhajtott az éj utolsó órájában, mint a közeli Kis-Balaton partján álmódó nebészkedvű bivalyok. Ettől megmozdult a felette-benne gomolygó felbő, és foszlányokká szakadozva imbolygott a mezítelen ágak között. A szellemek útját az avarral vegyült föld cuppogása jelezte, a lidércek még megfürödtek a sápadt holdfényben a tenyérnyi tavacska felett, s a tündérek fázósan bújtak össze a vadrózsa kis piros lámpáskái alatt.

A bankár ekkor hajtott ki a Buda-közeli háza garázsából, morogva magában, hogy a kétórásra tervezett útja a sűrű köd miatt hosszabb lesz. Sportzakóját akkurátusan az ülés mögötti, beépített karfára terítette, és bekapcsolta a terepjáró kényelmi berendezéseit. Berluti aktatáskájából kihúzta a mai tárgyalás dossziéját. Kegyetlen munkamódszerről árulkodott ez; az aktuális üzletet kínos gondossággal készítette elő munkatársaival, majd ő maga is alaposan elmélyedt benne. Tegnap este későn ért haza bankja évszázó fogadásáról, de még újra végigolvasta a jelentést. Egy erdőt kellett ma megszereznie.

A vekker kárörvendve vetette ki fekhelyéről a borzas gazdát. Kávédaráló termetű asszonyával évtizedes szokás szerint az ágy mellet még – Jó reggelt! kívánva – megölelték egymást, azután egyre távolabb kerültek, ahogy ment előre a nap, hogy az este megint egy fekhelyre kergesse őket. A tömzsi, zömök embert hajnal után mindig elnyelte az erdő, az erdőszéli major, míg az asszony legtávolabb talán két utcát ment a vegyesboltig, vagy az unokát pesztrálni sápatag lányukhoz.

– Szóval ma jön a bankár? – fordult emberéhez, miközben sárga házi vajjal simogatta meg a karéjt.

– Tudod úgyis, minek kérded? – röffent rá az.

– Teszek a zsákba a szalámiból, adj neki is enni, ha felmentek a fára! – engedte el a füle mellett bölcsen a hajnali haragot az asszony.

– A fára? Ugyan minek? Ki sem fog az szállni a kocsijából. El van döntve már ez a dolog. – Kifelé menet csak magának morogta. – A rossebb enné meg az összes úri majmot!

Az erdő megint sóhajtott egyet, most másképpen. Olyan jólesően mélyet, mint mikor a szurtos kutya, az álló ló meg a világot megunt ember is megbred épp: tudja, hogy vége a sötétségnek, pillantás csak, és a fénybe érkezik, legyen az istállóablakon beszűrődő félhomály vagy felkattintott éjjeli lámpa. Így ébredt ma a majd ötszáz holdnyi rengeteg, melyet elvinni készült a tőke.

A kőröshegyi viaduktról átpillantva a víztükrön túl derengett az északi part. Azok a hegyek, azok az erdők is ébredtek. A bankár óvatosan felcsapta az ülésen heverő, Feasibility study dossziét, s a kormányhoz emelte. A megvalósíthatósági tanulmány egy somogyi kisvárosi társaság kálváriáját és a bank számára egyetlen megoldást tartalmazta. A tulajdonos magánbirtoka az erdő volt, ez képezte a cégnek nyújtott hitelek fedezetét. A hitel arra kellett, hogy finanszírozzák belőle a teherautókat, amelyekkel a kft. fuvarozott. Mikor az üzletet vidáman megkötötték, jól futott a szekér, keletje volt a jó fuva-

rosnak, elébb csak a megyéből, később messzebből is jöttek a megrendelések. A gazda úgy vélte, ha már a lánya nem, a veje jó lesz társnak a vállalkozásban. Ám a szerelem ámorillatait a kalákában felépített új családi házból hamar kiűzte a dízelolaj tömött szaga, a gépszír büze, és a vő kereket oldott. A válság ritkította a megrendelőket, a falvakban egyre kevesebb állat volt, így a tápot nem kellett már hetente teríteni a kaposvári takarmánykeverőből, a földeken monokultúrák – főképpen a talajgyilkos napraforgó meg kukorica – díszlettek, a vetőmagot már nem a gazda hozatta házhoz, hanem a világcég logisztikázta. Nem épültek új házak, nem rakták tele a platókat téglával, falazóblokkal, cseréppel. A legnagyobb csapás az volt, hogy a hirtelen jött új megrendelők nem fizették ki a fuvar. Ameddig csak egykori falubelinek, ismerősnek dolgozott, biztos lehetett a gazda, hogy elébb vagy utóbb, de megérkezik a fizetség. Körmére égett az egész üzlet, egy ideig toldozta-foldozta, az erdeje meg a szürke marha gulyája hozamából pótolta, de végül javítás, üzemanyag és megbízható megrendelő híján leállt az összes teherautó. Kivénhedt, megvert roncsadseregként, sárosan álltak őrt kint a major erdősáv melletti oldalában. A megbarnult tavaszi akácvirág, a legelő sűrű nyári pora, az ökörnyalak kötegei és a langyos kora őszi esők ragacos, undok nyálkával terítették be az egykor daliás Scaniákat. Nyolc hónapja tartott a felszámolás, a bank csak arra várt, hogy elkészüljön az értébecslés, és vihesse az egyetlen értéket: az erdőt. A rafinált pesti ügyvédek értették a csíziót, miképpen tegyék majd pénzzé a birtokot. A kft. megy a lecsóba, a hitelt veszteségként leírják, az erdő viszont a bankár magánvagyonába kerül át. Az érett erdőrészeket még a télen kivágják, s egy év múlva az Állami Erdőgazdaság bőven a piaci ár felett veszi át a lecsupasított erdőt. A vissza nem fizetett hitel tíz-, a haszon százmillió.

– Elég tiszta ügylet – vizslatta át utoljára az összehasonlító táblázatokat a bankár. – Megér egy ilyen taknyos, undor napot. – Csak azért döntött a személyes erdőkerülés mellett, mert igazából már senkiben sem bízott. Nehogy felültesse egy nálánál is rafináltabb ellenfél, és magoncnevelőt vegyen át zúgó szálfærdő helyett! Vadászott is, és a helyi társasággal megdumálta már, néhány görbe hétvégét az ő vadászházukban tölt el, hogy lődözhesen kedvére a privát erdejében.

– Ez, de vagány! – röhögött fel hangosan, és máris tervezgette, vajon melyik női beosztottja lesz az első, akit megbabonáz arisztokrata passziójával, és vajon melyiket ülteti az ölébe valamelyik magaslesen, persze töltött fegyverrel a kezében...

Az erdő lerázta magáról a felhőt, s megrendülve hallgatta a messzi harangszót a Szent Vendel plébánia felől. Az idővel a harangzúgáson keresztül tartotta a barátságot. Amikor született, még nem értette persze, mi végre harangoz másképpen az ember, ha beözönlik a templomba, ha temet, vagy ha tűzre kiabál. De a hosszú évtizedek alatt megtanulta, miért a reggeli harang, miért a hívogatások, a lépegető, a péntek délutáni háromórás vagy a délidejű. Mikor a reggeli hangok elhalltak, körülnézett, és önnön szélességétől eltelve megropogatta a csontjait. Meggörcsült kicsit a föld, szétrepesztette az éjszakai fagy által az erdei utak kerékcsapáiba rajzolt térképrészleteket, felborzolta az őzbarna levélbalmokat, futkorászásra készítve a bennük megbúvó egereket, pockokat. Öblös tüdejéből kifűtta az iszapszagú éjjeli levegőt, és frissen-hideg légszömléket harapott a tisztuló égből. Majd meztelen testét még nem takarta be sem a dér, sem a hó, a kora reggeli napsugárból vont fényfátylat maga köré. Így várta a mindennap eljövő embert, a gazdát.

A gazda rosszkedve csak fokozódott, amikor a majorba érve Matyi, a félnótás minde-nese dadogva beszélte el neki, hogy Sámson, a magyar szürke fedező bika lesántult,

a lóistállóba telepített rackák közül kettőnek a szája varas lett, és ő maga szombaton Mikulás-bálba menne, így helyettesítéséről gondoskodni kellene.

– Nyivákolj csak! Adlak a banknak ez erdővel együtt! – förmedt rá az úr! – Sámson körmei közé már este rézgálicot tömhettél volna, meg glicerines jóddal kellett volna körbekenned a juhok száját! Bálba meg minek mennél? Kilencre berúgsz, majd tesznek ki a művelődési ház elé, ott röhögnek rajtad a lányok. Nincs szabadság karácsonyig! – Annyi kedve sem volt, hogy a csizmája körül csaholó koromgombócot, kedves pumiját megörvendeztesse. Hónapok óta emésztette a gond, a pénztelenség, leginkább a szavatartása csődje. Kölcsönkért, és nem képes megadni. Kérlelte a helyi bankfiók igazgatóját, érnék be a használt autók árával, valahogy pénzzé teszi őket, a fölöst meg lassankint kitermelik a jóságok és az erdő. Jelzalog fityegett minden járművén, még a rozoga GAZ kocsján is, amivel az erdőt járta. Hajlíthatatlanul, konokul nézett mindig a szeme mellé a fiatal bankos.

– Jóska bátyám, értse meg, a kamionok ma eladhatatlanok. Csak az erdő maradt. Azt átadja nekünk, és tiszta lappal újraindulhat. Még a major is megmarad.

– Majort építhetek az erdő valahány sarkába, de erdőt nem a major mögé! – okosította a gazda, mindhiába. Sehova nem vezető zsákutcában forgolódtak már tavasz óta. Ahogy telt az idő, úgy erőtlenedett az ellenállása. Ügyvédre nem volt pénze, ki barátja volt a jólétben, elérhetetlen idegen lett a bajban. Az adventi beletörődés hozta meg a döntést. Jöjjön a vevő! Jöjjön az a fővárosi bankár, az az úri majom, akit csak a televízióból meg az újságokból ismert. Vigye az erdőt, csak legyen béke a lelkében!

A navigációkészülék persze tévútra vitte a bankárt. A betonutak megszokott sárga vonalai eltűntek, csak egy szürke massa közepén villogott a kis piros nyíl. A terepjáró kezei le-lecsusszantak a rosszacská útról. Az egykori termelőszövetkezet évtizedeken át jól karbantartotta az utakat, ám az újkapitalizmusban ezeknek sem lett gazdája. Miképpen gazdátlaná lettek a jegenyék az erdősávokban, a földek mentén az árkok, az öntözőcsatornák, s az egykori sertéstelep mögötti, hígtrágyával magasra növesztett nyárfás, úgy süllyedt el, porladt szét az út is. Eltömődött az artézi kút a major mögött, betört ablakokkal bámult a sorvadó falura az agronómus irodája, és a tejszernak egykor édeskés, savanykás illatait is rég elfűtta a szél. A bankár úgy érezte, hogy a civilizáció szélére érkezett. A gazda szétvetett lábbal állt a major kapujában. Mozdulatlanul szemlélte a luxusautót, benne a lázasan iratokat rendezgető, simára borotvált bankárt. Önkéntelenül is saját borostájába túrt.

– Adjon az isten! – üdvözölte az embert a vérében hordott alázattal a városiak iránt. A kérges marok és a lagymatag kéz összefonódott. – Ezzel a cipővel itt bajos lesz a járás, de kerüljön beljebb, az istállóban adok egy alig használt vadászcsizmát. – A bankár megadóan kutyaolt utána a sárba vetett szalmaösvényen. Fázósan húzta magára a méregdrága, prémgalléros dzsekit, bámulva a vendéglátó kopottas, zöld-volt mikádó kabátját. Rémllett neki, hogy úgy harminc évvel ezelőtt, előfelvételi bakaként ez volt az alapöltözete neki magának is.

– Kér egy reggeli feketét? – bökött a gazda a fehérmázás sparherden melegedő kotyogóra már bent, a majorirodában. – Van itt papramorgó is! – A bankár elkerekedő szemébe pillantva elnevette magát. – Pálinka, hát a keservit, ha már ilyen szomorú napunk van! – A vendég szabódott, de csak leült egy műanyag székre, amelyről az imént ugrott le egy rühös hátú macska. Belenyalt a méregerős italba, úgy hallgatta végig a gaz-

da három mondatba sűrített javaslatát a kamionokról. A gazda csak várta, hogy mondjon rá valamit, de ő hallgatott. Hosszú pillanatig farkasszemet néztek, majd a gazda a térdire csapott.

– A kutyaistenit! Hadd mutassam meg akkor az erdőt, ha már ennyit kocsikázott érette. Kivette a szekrényből a vadászpuskáját, hátára kanyarintotta tarisznyáját, és kitessékelte a vendéget a GAZ kocsiiig.

Úgy fogadta be őket az erdő, mint a tenger visszabulló vízcepp-gyermekeit. Nézte a két embert mindent látó erdőszemeivel, kukucskált utánuk a cserfák, tölgyek, nyárfák mögül, átlesett az itt-ott díszló, szűrös csodabogyók és loncok dacos-zöld levelei között, elébük került, mikor a szomszédos fűcánnevelő mellett lelassítottak, felverve így is a fákról már leszállt és az avarban kapirgáló, rézvörös kakasokat és világosszürke tyúkokat. A gazda útját jól ismerte, de ő most le-letért a megszokott ösvényekről. A rengetegre baljós érzet szállt. – Ki az a másik? Mit akar velünk? – kérdezte legöregebb gyermekétől, a vén tölgytől, aki már akkor is árnyéket vetett a kis tó békalencsés vizére, amikor a többi fa még csupán napfényből, vízből és teremő gondolatból állt. A tölgy megreccsentette a derekát, gyökérszete bakarasznyt mozdult a fagyos somogyi földben. – Emberöltökként egyszer-egyszer futni támadna kedvem. Futni, ahogy a bakfis őzek teszik kaszáló havában, mikor a csali rókák meg a mostanság újra felbukkanó aranyakálok vetik rájuk magukat. Így érzem megint. Ez az idegen itt ragadozó – ropogta szülője felé a görnyeteg tölgy.

Ahogy zötykölődött egymás mellett a gazda és a bankár, lassan kitárult előttük a másik életének kapuja. Húsz év távolságban, de egy agráregyetem volt mindkettejük alma matere, a nyugati határszéli magyaróvári Akadémia. Akadt így élő meg holt közös ismerős is számos. A gazda megenyhült kissé, hiszen más az íze így, ha értő ember kaparintja meg az erdőt. Megtudta azt is, a bankár falura született, a háznál sokféle állat élt, lovai cseperedő korában a báránykák voltak, hogy később valódi paripákra cserélje azokat az állami gazdaság lovardájában. Kedvenc fája az akác az ehető virága miatt, és szereti szopogatni a dér csípte csipkebogyót. Meg is álltak a fagyos takarásban, ahol a piros gyümölcsök régi hevítő szerelmek csókízeit hozták vissza a bankár szívébe. Kikérdezte szépen a gazdát az erdő felől, szeme rá-ráfordult a takarost telepített nyárfahadoszlopokra, korukat méricskélve. Rákérdezett a fő- és elegyfajok arányára, az egyes földrészetek helyrajzi számaira. Tudakolta, rendben van-e engedély, regisztrációs szám, erdőgazdálkodási kód, számoltak-e klasszikus erdőértéket itt az utóbbi évben? Érdeklődött a kártevők, a tölgyfadíszbogár, tölgyilonca, gypjas és araszoló lepkék támadásai felől. És igen köszöriült elmével faggatózott másfajta kártevőkről, a rabsicokról és fatolvajokról. A gazda megismogatta a fegyvere szálkás tusát, és somolyogva mondta.

– Hogy tolvaj-e? Az én erdőmben?

– Csak nem azért a töltött fegyver? – aggódott a vevő.

– Dehogy – nyugtatta meg a gazda hangja. – Ez a dúvadak miatt van a kezem ügyiben. A környéken amúgy kevés a henye cigány. Ismerős mind. Nincs két hete, hogy szokás szerint beengedtem őket néhány lékvágásba, hogy kihúzgálják az izmos gyökereket. Géppel fölvtágtam, házhoz is vittem nekik a téli tüzelőt. Együtt élünk mink itt, együtt három falu népeivel. Ameddig rend volt a faluban, rend volt ehelyt az erdőben is. Mióta elvitték a munkát az emberek elől, sok a sutban ülő, felhő vizslató atyafi. Mikor munkáskéért rikolt az erdő, csak ittenieket alkalmazok, bár tízes-húszas brigádokban ajánlkoznak minden időben románok, szerbek. De megjöttünk az én titkos kis váramhoz. Jöjjen föl velem! –

Az irtás északi szegletében megtaplósodott tölgyek álltak őrt, egyikük testéhez ragasztva meredek lépcső vezetett föl a fára. Az ágak között mint vénember göcsörtös ujjai között tartott pipa csücsült az ácsolt lak. Épp két ember tudott behúzott lábakkal leülni bent egy gyalult, egykor kék meg piros virágokkal telepingált ládikóra. A gazda óvatosan leemelte a les egyik deszkáját. Úgyes kezű fotográfus vagy impresszionista piktor által komponált panorámakép tárult fel előttük.

Az erdő most szilaj kedvében volt. A nap éltetőn csillámlott ki a még reggelről itt rekedt párcsomók közül, a lombtalan fák veritékében tükrözve, milliószorozva önmagát. Az erdőbeli tocsogók, patakok, csermelyek, lápos csorgók ledobták fagyból szótt hálóingüket, és merész meztelességüktől megrészegülve fogadták magukba a gyér sugarakat. Néhány nyúl az őszi vetés felé bagdalt, tüskeshátúak söndörögtek a fekete bodzabokrok alatt, a suták kis csapatokba verődve napfürdőztek az erdősávban. A vaddisznókat bésártól gőzölgő melegében verebek meg szarkák csirikoltak. Az áglabirintusokban csonttollúak, kékcinkék, fehércsók csuszák kergetőztek, nem törődve az álmából felriasztott fülesbagoly sipításával. A seregélysergek a nádaszt szállták meg, zsinatolásuk visszhangja betöltötte az erdőtemplom oszlopsarnokait.

A gazda kotorászott kicsit a zsákjában, majd akkurátusan előszedett bicskát, kockás ruhába tekert kenyeret, szalámit, paprikát.

– Ha kigyönyörködte magát az erdejében, tán haraphatnánk is – invitálta vendégét. – A szalámi otthoni gyártmány. Kocabélbe kell tölteni, mert az nem szakad. Két rész mangalica, egy rész szürke marha. Ebbe szalonna külön nem kell. Másfél mázsa masszából szárad ki egy mázsa szalámi. Azt megesszük, széthordjuk egy tél alatt. A fűszert ne kérdezze, az nem jár az erdővel – ironizált.

– Jóska bátyám! – értette el a szót a bankár. – Ne rám haragudjon, hogy csődbe került. Tudja, hogy az adósnak fizetnie kell. Így működik a világ.

– Csitt! – döfte feléje a bicska hegyén a vaskos szelet szalámit. – Egyen, és közben ne legyen gondja semmi üzletre! Majd teszünk egy kört még legbelül is. Meg gyalog is megyünk a tóhoz, mert oda kocsik sem fér be.

A bankár lelkesen majszolta a csípős, köményes, szegfűborssal, majoránnával bolondított szalámit, hozzá a fehér belű kenyeret, miközben fura érzés kezdett megkálászósodni benne.

A lakoma után folytatták az erdőkerülést. A megpuhult, nyúlós erdei utakon táncot járt az autó, mint a bálban csizmáját verő, bolondos legény potroha. Egy kisebb magaslapon terebélyes diófa állt.

– Mit keres itt ez? – tudakolta a bankár. Furcsa, oda nem illő méltósággal nézett le rájuk ez a fa, alig véve tudomást róluk.

– Látja ott azt a kis halmot? – mutatott rá a gazda a diófától nem oly messze egy téglás, cserepes bukkanásra. – Ott éltek a nagyszüleim. Ez maradt a házukból.

– Itt? – értetlenkedett a bankár. – Bent az erdőben? Mik voltak? Tán favágók?

– Itt nem volt erdő úgy hatvan év előtt. Én is ide születtem – igazította el a gazda. – Ha ezen a nyiladékon továbbmegyünk, úgy kétszáz métert, ott meg a szüleim háza volt. Még odébb, a láposabb rész irányában az apám bátyja élt. A téveszesítés előtt itt tanyabokrok voltak, három-négyszáz ember lakta a részt századok óta. Mindig ott éltek, amit szabadon hagyott a láp, a mocsár meg a sár. A házak körül takaros gazdaságok voltak, a magasabb részeken gabonát vetettek, a vizes részeken kapásokat. A ligetek adták a fát, a patak a halat. Kánaán volt ez, higgye el. Elsüllyedt, mert az új ember így akar-

ta. Kihajtották az erdőből a népet, be a falvakba, a házakat elparentálták, az elvtársak meg állami erdőt telepítettek ide. A kárpótláskor tudtam visszavenni az ősi juszt. A felmenőim mind itt járkálnak éjszakánként, ha nagy a bánatom vagy örömöm, ki szoktam jönni közéjük, és elbeszélgetünk. Itt majd' minden fa tövében van halottam.

Az erdő összébb búzta magát, mintha csak a szertesét sírokat akarta volna jobban elrejteni. Rég, mikor a hozzátartozók kis csoportjai a szertartások után visszabaktattak házaikba, és a lélek is megunta a friss sír feletti báméskodást, és tovalibbent, ő maradt ott a vászonba tekert holttesttel. Nézte a mereven lecsukott szembéjakat, a petybüdt sárga redőket, az élet kilobbanásától szilvakék ereket. A jól élt emberek nyugodt mosolyát és az időtlenné torzult szenvedélyek maszksáit. A kisgyermek arcocskáit, amelyekkel azt kérdezték. – Miért ez a gyors továbbutazás? – Majd összeterezte szorgos munkásait, a fák vékonyka gyökereit, a rejtett vízfolyásokat, a mélyből felkúszó meleg áramlatokat és a humuszban élő apró rovarokat, hogy vegykonybájában elvegezzék munkájukat.

Megütözve hallgatott a bankár. Pedig a kis tavacska izgalmas látnivalókat kínált. Egy csermely ömlött bele a sűrűbb részek felől, hogy odébb kiöblösödve több matuzsálem derekát is körbefolyja. A gazda rájuk mutatott.

– Tudja, ezek a fák önként vállalt sorssal állnak pont a víz mellett. Most nagy a víz, és holnapra itt az erős fagy is. Mikor körbemarkolja őket a jég, hallom, hogy szuszognak, mormognak egymás között. De állják. Errefelé az emberek is így állnak az őseik földjén.

Az erdőből kifelé zörgött velük az autó, egy őzcsapat fehér pamacsai villogtak sajátos morzejeleket búcsúzásul. Már kint, a legelőt átszelő úton a bankár csendesen szólt a gazdához.

– Jóska bátyám! Míg be nem sötétedik teljesen, forduljon már oda a kamionokhoz! Az erdőben eközben a kórókat, vékony ágakat fehérvirágokkal díszítette fel a tél. ◀

Szilágyi Domokos *Zsoltár*, *vigasztalan* című versére

RÉTI ATILLA (1963) mosonmagyaróvári születésű agrármérnök. A Tarandus Kiadó alapítója.